

Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA HENRIKA SAUGMANDSGORA ĒES
[HENRIK SAUGMANDSGAARD ØE]
SECINĀJUMI,
sniegti 2019. gada 8. maijā¹

Lieta C-674/17

Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola Pohjois-Savo – Kainuu ry,
 piedaloties:
Risto Mustonen,
Kai Ruhanen,
Suomen riistakeskus

Korkein hallinto-oikeus (Augstākā administratīvā tiesa, Somija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Direktīva 92/43/EEK (“Dzīvotņu direktīva”) – Dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzība – 12. panta 1. punkta a) apakšpunkts – Aizliegums apzināti nonāvēt IV pielikuma a) daļā uzskaitītās sugas – Suga *Canis lupus* (vilks) – 16. panta 1. punkta e) apakšpunkts – Atkāpe – Nosacījumi – Tā sauktās “medības aizsardzības nolūkos”

I. Ievads

1. Ar savu lūgumus sniegt prejudiciālu nolēmumu *Korkein hallinto-oikeus* (Augstākā administratīvā tiesa, Somija) lūdz Tiesai interpretēt Direktīvas 92/43/EEK², parasti dēvētas par “Dzīvotņu direktīvu”, 16. panta 1. punkta e) apakšpunktu.

2. Šis lūgums ir daļa no strīda starp *Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola – Pohjois-Savo Kainuu ry* (Vides aizsardzības apvienība *Tapiola – Ziemeļsavo, Kainu*, turpmāk tekstā – “*Tapiola*”) un *Suomen riistakeskus* (Somijas Dzīvās dabas aģentūra, turpmāk tekstā – “Aģentūra”). *Tapiola* lūdz iesniedzējtiesai atcelt divus lēmumus, ar kuriem Aģentūra attiecībā uz 2015.–2016. medību gadu bija atļāvusi nogalināt vilkus tā sauktajās medībās “aizsardzības nolūkos”.

3. Šādas prakses galvenais mērķis ir palielināt iedzīvotāju, kas dzīvo līdzās teritorijām, kurās uzturas vilki, “sociālo toleranci” attiecībā pret tiem, lai samazinātu malumedniecību un tādējādi uzlabotu vilku populācijas aizsardzības statusu. Iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot, vai un, ja atbilde ir apstiprinoša, ar kādiem nosacījumiem dalībvalstis var atļaut medības aizsardzības nolūkos, balstoties uz Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punkta e) apakšpunktu. Ar šo noteikumu, ievērojot vairākus nosacījumus, dalībvalstīm ir atļauts atkāpties no pienākuma nodrošināt aizliegumu apzināti nonāvēt vilkus kā tādas sugas īpatņus, kas ir stingri aizsargāta saskaņā ar šo direktīvu.

¹ Oriģinālvaloda – franču.

² Padomes Direktīva (1992. gada 21. maijs) par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību (OV 1992, L 206, 7. lpp.), kas grozīta ar Padomes Direktīvu 2013/17/ES (2013. gada 13. maijs) (OV 2013, L 158, 193. lpp.).

II. Atbilstošās tiesību normas

A. Savienības tiesības

4. Atbilstoši Dzīvotņu direktīvas 1. panta g) punktam “Kopienā nozīmīgas sugas” ir sugas, kas šīs direktīvas 2. pantā minētajā teritorijā ir “apdraudētas”, “jutīgas”, “retas” vai “endēmas un [kam vajadzīga] īpaša uzmanība, kuras iemesls ir dzīvotnes īpatnības un/vai šo sugu izmantošanas iespējamā ietekme uz dzīvotni, un/vai šo sugu izmantošanas iespējamā ietekme uz dzīvotnes aizsardzības statusu”. Šādas sugas “ir uzskaitītas vai var tikt uzskaitītas II pielikumā un/vai IV vai V pielikumā”.

5. Minētās direktīvas 1. panta i) punktā “sugas aizsardzības statuss” ir definēts kā “uz attiecīgo sugu iedarbojošos ietekmju kopums, kas ilgtermiņā var ietekmēt šīs sugas populāciju izplatību un skaitlisko daudzumu 2. pantā minētajā teritorijā”, un tajā ir izklāstīti kritēriji, kas ļauj uzskatīt sugas aizsardzības statusu par “labvēlīgu”.

6. Šīs pašas direktīvas 2. pantā ir noteikts:

“1. Šīs direktīvas mērķis ir sekmēt bioloģisko daudzveidību, aizsargājot dabiskās dzīvotnes un savvaļas faunu un floru Eiropā esošajā dalībvalstu teritorijā, uz kuru attiecas Līgums.

2. Pasākumus, ko veic saskaņā ar šo direktīvu, izstrādā tā, lai saglabātu vai atjaunotu to dabisko dzīvotņu un savvaļas faunas un floras sugu labvēlīgu aizsardzības statusu, kas ir Kopienā nozīmīgas.

3. Veicot pasākumus saskaņā ar šo direktīvu, ņem vērā ekonomiskās, sociālās un kultūras prasības, kā arī reģionālās un vietējās īpatnības.”

7. Dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punktā ir noteikts:

“Dalībvalstis veic nepieciešamos pasākumus, lai IV pielikuma a) daļā uzskaitītajām dzīvnieku sugām to dabiskās izplatības areālā izveidotu stingras aizsardzības sistēmu, aizliedzot:

a) minēto sugu īpatņu visu veidu apzinātu gūstīšanu vai nonāvēšanu savvaļā;

[..].”

8. Šīs direktīvas IV pielikuma a) daļā starp Kopienā nozīmīgām dzīvnieku un augu sugām, kam nepieciešama stingra aizsardzība, ir norādīta arī suga *Canis lupus*, parasti dēvēta par vilku, izņemot “Somijas populācijas ziemeļbriežu pārvaldības apvidos”.

9. Minētās direktīvas 16. panta 1. punktā ir noteikts:

“Ja nav apmierinošas alternatīvas un ja netiek kaitēts attiecīgo sugu populāciju saglabāšanai labvēlīgā aizsardzības statusā to dabiskās izplatības areālā, dalībvalstis drīkst atkāpties no 12., 13., 14. panta un 15. panta a) un b) punkta noteikumiem, lai:

a) aizsargātu savvaļas faunu un floru un saglabātu dabiskās dzīvotnes;

b) novērstu nopietnu kaitējumu, jo īpaši labībai, mājlopiem, mežiem, zivsaimniecībai un ūdeņiem un citiem īpašuma veidiem;

c) rūpētos par veselības aizsardzību un sabiedrības drošību vai obligāti ievērotu citas sevišķi svarīgas sabiedrības intereses, tostarp sociāla vai ekonomiska rakstura intereses un videi primāri svarīgas labvēlīgas pārveides;

- d) izpētes un izglītības nolūkā atjaunotu minēto sugu populācijas un reintroducētu minētās sugas, un veiktu šī mērķa sasniegšanai vajadzīgās vairošanas darbības, tostarp augu mākslīgo pavairošanu;
- e) stingri noteiktos apstākļos pēc izvēles principa un ierobežotā apmērā atļaut IV pielikumā uzskaitīto sugu atsevišķu īpatņu ieguvi vai turēšanu ierobežotā skaitā, ko nosaka kompetentās valsts iestādes.”

B. Somijas tiesības

1. Medības reglamentējošie tiesību akti

10. Atbilstoši Likuma Nr. 615/1993 par medībām, kas grozīts ar Likumu Nr. 159/2011 (turpmāk tekstā – “Medību likums”), 37. panta trešajai daļai vilkam ir pastāvīgi piemērojams aizsardzības režīms. Tomēr atbilstoši minētā likuma 41. panta pirmajai daļai Aģentūra, ievērojot nosacījumus, kas paredzēti minētā likuma 41.a–41.c pantā, var pieļaut atkāpes no šādi paredzētās aizsardzības.

11. Medību likuma 41. panta ceturtajā daļā ir paredzēts, ka valdības rīkojumā var paredzēt noteikumus attiecībā uz atkāpju pieļaušanas procedūru, nosacījumiem un kārtību. Atbilstoši minētā likuma 41. panta piektajai daļai ikgadējo īpatņu skaitu, ko sagūsta vai nonāvē, pamatojoties uz atkāpēm, var ierobežot ar Lauksaimniecības un mežkopības ministrijas rīkojumu.

12. Ar Medību likuma 41.a panta pirmo daļu Somijas tiesībās ir transponēts Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punkta a)–d) apakšpunkts. Ar šī likuma 41.a panta trešo daļu ir transponēts minētās direktīvas 16. panta 1. punkta e) apakšpunkts, norādot, ka “attiecībā uz vilku atkāpi [...] arī stingri noteiktos apstākļos pēc izvēles principa un ierobežotā apmērā var noteikt konkrētu īpatņu sagūstīšanai vai nonāvēšanai”.

2. Valdības rīkojums Nr. 452/2013

13. Valdības rīkojuma Nr. 452/2013 3. pantā ir noteikts, ka Medību likuma 41.a panta trešajā daļā paredzētā atkāpe var tikt piešķirta vilku noķeršanai vai nogalināšanai ziemeļbriežu pārvaldības apvidos no 1. oktobra līdz 31. martam, bet pārējā valstī no 1. novembra līdz 31. martam.

14. Minētā rīkojuma 4. panta pirmajā daļā ir noteikts, ka atkāpi var piešķirt tikai attiecībā uz ierobežotu teritoriju, kas atbilst Medību likuma 41.a pantā izklāstītajiem nosacījumiem. Minētā rīkojuma 4. panta trešajā daļā ir norādīts, ka Medību likuma 41.a panta trešajā daļā paredzētās atkāpes var piešķirt tikai medībām teritorijās, kur attiecīgā suga ir plaši izplatīta.

3. Lauksaimniecības un mežkopības ministrijas rīkojumi

15. Attiecībā uz 2015.–2016. medību gadu Lauksaimniecības un mežkopības ministrijas rīkojuma Nr. 1488/2015 par vilku medībām, kas atļautas atkāpes veidā ārpus ziemeļbriežu pārvaldības apvidiem (turpmāk tekstā – “rīkojums Nr. 1488/2015”), 1. pantā, kas pieņemts, balstoties uz Medību likuma 41. panta piekto daļu, to īpatņu skaits, kurus atļauts nonāvēt saskaņā ar šī likuma 41.a panta trešo daļu, bija noteikts maksimāli 46.

16. Attiecībā uz katru medību gadu laika periodā no 2016. līdz 2018. gadam Lauksaimniecības un mežkopības ministrijas rīkojuma Nr. 1335/2016 par vilku medībām, kas atļautas atkāpes veidā ārpus ziemeļbriežu pārvaldības apvidiem (turpmāk tekstā – “rīkojums Nr. 1335/2016”), 1. pantā kopumā līdz 53 tika ierobežots to īpatņu skaits, kurus atļauts nonāvēt saskaņā ar Medību likuma 41. panta pirmo daļu. Atbilstoši šī rīkojuma 3. panta trešajai daļai šis skaits ietvēra arī vilkus, kas tikuši likvidēti, pamatojoties uz policijas rīkojumu, kas gājuši bojā ceļu satiksmes dēļ vai par kuru nāvi ir saņemta informācija citā veidā.

4. Plāns vilku populācijas aizsardzībai

17. 2015. gada 22. janvārī Lauksaimniecības un mežkopības ministrija pieņēma jaunu plānu Somijas vilku populācijas aizsardzībai (turpmāk tekstā – “aizsardzības plāns”)³. Šī plāna mērķis ir sasniegt un saglabāt labvēlīgu šīs populācijas aizsardzības statusu. Par minimālo dzīvotspējīgas vilku populācijas lielumu tiek uzskatīti 25 pāri, kas vairojas. Plāna pamatā ir vietējā līmenī ieviešama populācijas aizsardzība vilku apgabalos, lai nodrošinātu katra vilku bara eksistenci un vienlaikus veicinātu vilka un cilvēka līdzāspastāvēšanu.

18. Aizsardzības plānā ir norādīts, ka kopš 2007. gada nav izsniegtas atļaujas atkāpes veidā (turpmāk tekstā – “atkāpe aizsardzības nolūkā”) medībām vilku nonāvēšanai populācijas aizsardzības nolūkos. Tomēr pēc 2007. gada vilku populācija Somijā ir samazinājusies, zemāko līmeni sasniedzot 2013. gadā ar aptuveni 120 īpatņiem. Minētajā laika posmā šo populāciju tika mēģināts palielināt ar stingru aizsardzības politiku. Tika paredzētas tikai atkāpes attiecībā uz kaitējuma novēršanu. Lai arī vilku populācija samazinājās, sūdzības lauku teritorijās par vilku radītajām problēmām un vispārīgi par vilku klātesamību nemainījās vai pat pieauga. Šīs politikas neveiksmju iemesls galvenokārt ir tāds, ka kompetentās iestādes nav varējušas reaģēt uz to cilvēku bailēm, kuri dzīvo vilku populāciju apdzīvotajos apgabalos. Vilšanās ir stiprinājusi vilku nelikumīgas nogalināšanas sociālo pieņemamību.

19. Pamatojoties uz šiem apsvērumiem, aizsardzības plāns bija balstīts uz pieņemumu, ka vilku populācijas saglabāšanas sekmīgs iznākums prasa, lai tiktu ņemtas vērā šo cilvēku bažas un vajadzības. Lai risinātu šo jautājumu un radītu tādu likumīgu modeli populācijas aizsardzības nolūkos, kas ļauj rīkoties pret īpatņiem, kuri nodara kaitējumu, un tādējādi novērst nelikumīgu vilku nonāvēšanu, aizsardzības plānā bija paredzēta iespēja piešķirt atkāpes populācijas aizsardzības nolūkos. Šīs atkāpes nedrīkstētu pārsniegt maksimālo īpatņu skaitu, ko ik gadu drīkst nonāvēt Somijas teritorijā medības populācijas aizsardzības nolūkos un ko Lauksaimniecības un mežkopības ministrija nosaka ar rīkojumu, pamatojoties uz *Luonnonvarakeskus* (Valsts dabas resursu institūts, Somija) sniegto informāciju.

20. Atkāpes aizsardzības nolūkos varēja tikt piešķirtas tikai attiecībā uz teritoriju, kurā attiecīgā suga ir plaši izplatīta un konkrētu īpatņu nonāvēšana vai sagūstīšana notiek stingri noteiktos apstākļos selektīvi un ierobežotā apmērā. Aģentūrai katrā gadījumā bija jāizvērtē vilku bara dzīvotspēja. Atkāpe aizsardzības nolūkā īpašos gadījumos varēja tikt piešķirta attiecībā uz tādu īpatņu izplatības areāliem, kuri nodara kaitējumu vai rada neērtības, ja runa ir par teritoriju, kurā suga ir plaši izplatīta.

21. It īpaši, lai nodrošinātu vilku bara dzīvotspēju, izmantojot atļauju atkāpes veidā, ir jāizvēlas nošaujамie īpatņi. Šajā nolūkā aizsardzības plānā bija paredzēts, ka jāmedī ir jauns bara īpatnis vai, attiecīgā gadījumā, īpatnis, kas vilku apgabalā dzīvojošajiem cilvēkiem vai to īpašumam rada kaitējumu vai neērtības. Aģentūrai katrā gadījumā ir jāizvērtē, vai nav cita atbilstoša pasākuma kā vien atkāpes piešķiršana.

³ Aizsardzības plāns ir pieejams tīmekļa vietnē https://mmm.fi/documents/1410837/1720364/Suomen_susikannan_hoitosuunnitelmat.pdf/cf2138e7-6a9b-4955-9b93-d719c734590f.

III. Pamatlieta, prejudiciālie jautājumi un tiesvedība Tiesā

22. Ar 2015. gada 18. decembra lēmumiem (turpmāk tekstā – “apstrīdētie lēmumi”) Aģentūra atbilstoši Medību likuma 41. pantam un 41.a panta trešajai daļai izsniedza *Risto Mustonen* un *Kai Ruhanen* medību atļaujas, kurās bija atļauts medīt vilkus laikā no 2016. gada 23. janvāra līdz 21. februārim Ziemeļsavo [*Pohjois-Savo*] reģionā (Somija).

23. *R. Mustonen* un *K. Ruhanen* adresētajos lēmumos bija atļauts nonāvēt attiecīgi četrus un trīs vilkus. Katrā ziņā atļauja attiecās tikai uz noteikta vilku bara teritoriju, kas norādīta šajos lēmumos. Katrā no attiecīgajiem bariem bija pieci līdz septiņi īpatņi, un tas tika uzskatīts par dzīvotspējīgu un stabilu. Ap medību atļaujās norādītajām teritorijām bija fiksēts noteikts skaits citu baru.

24. Šajos lēmumos Aģentūra norādīja, ka noteikti īpatņi no bariem, kas uzturas šajās teritorijās, vairākkārt ir nodarījuši kaitējumu vai radījuši neērtības. It īpaši vilki medību laikā bija ievainojuši suņus. Kaut arī suņu turēšana krātiņos šo kaitējumu esot ļāvusi ierobežot, šis risinājums tomēr neesot atbilstošs medību norisei. Lai gan šīs teritorijas esot nomaļi apvidi, tur dzīvojot ģimenes ar bērniem. Vecāki esot norūpējušies par savu bērnu drošību.

25. Apstrīdētajiem lēmumiem bija pievienoti ieteikumi. Pirmkārt, tika ieteikts izvairīties no tāda dzīvnieka nonāvēšanas, saistībā ar kuru ir skaidrs, ka tas ir alfa tēviņš, bet tika ieteikts medīt jaunus īpatņus vai īpatņus, kas nodara kaitējumu. Otrkārt, tika ieteikts izvairīties no tāda īpatņa nonāvēšanas, kurš nēsā kakla siksnas raidītāju. Treškārt, ar minētajiem lēmumiem to adresātiem tika uzlikts pienākums attiecīgā gadījumā ņemt vērā, vai starp vilku baru īpatņiem, attiecībā uz kuriem ir piešķirta atkāpe, nav konstatēti nāves gadījumi, kurus pirms atļauto medību sākuma ir apstiprinājušas iestādes. Tad tika ieteikts samazināt nošaujamo dzīvnieku skaitu, lai kopējais nonāvēto dzīvnieku skaits nepārsniegtu sākotnēji medību atļaujās norādīto īpatņu skaitu.

26. Šajos pašos lēmumos līdz ar piemērojamajām tiesību normām bija atsauce arī uz aizsardzības plānu. Aģentūra tajos norādīja, ka dzīvnieku skaits, kas varētu tikt nošauti, pamatojoties uz atkāpēm aizsardzības nolūkā, kas piešķirtas saskaņā ar rīkojuma Nr. 1488/2015 1. pantā noteikto maksimālo kvotu – 46 īpatņi, neapdraud attiecīgās sugas labvēlīgā aizsardzības statusa saglabāšanu vai sasniegšanu tās dabiskajā izplatības areālā. Turklāt Aģentūra iebilda, ka teritorijā, attiecībā uz kuru ir izsniegta atkāpes aizsardzības nolūkā, neesot apmierinošas alternatīvas kā vien atkāpes aizsardzības nolūkā. Medības notikšot stingri kontrolētos apstākļos. To selektīvais un ierobežotais raksturs tikšot nodrošināts, izmantojot ģeogrāfiskus un kvantitatīvus ierobežojumus, kas noteikti apstrīdētajos lēmumos, kā arī ievērojot tajos paredzētās medību metodes.

27. 2015. gada 31. decembrī *Tapiola* cēla prasību *Itä-Suomen hallinto-oikeus* (Austrumsomijas administratīvā tiesa), lūdzot atcelt apstrīdētos lēmumus un aizliegt to izpildi. Ar 2016. gada 11. februāra nolēmumiem šī tiesa atzina minētās prasības par nepieņemamām. Minētos nolēmumus *Tapiola* pārsūdzēja. Ar 2017. gada 29. maija rīkojumiem *Korkein hallinto-oikeus* (Augstākā administratīvā tiesa) apelācijas sūdzību atzina par daļēji pieņemamu.

28. Savas apelācijas sūdzības atbalstam *Tapiola* apgalvo, ka apstrīdētie lēmumi it īpaši ir pretrunā Dzīvotņu direktīvas 12. un 16. pantam. Šīs direktīvas 16. panta 1. punkta e) apakšpunkts attiecoties tikai uz gadījumiem, kad attiecīgās sugas populācijas aizsardzības statuss pieprasa vai atļauj atkāpties no stingrām šīs sugas aizsardzības prasībām. Tomēr *Tapiola* uzskata, ka medības var kaitēt minētās sugas, kas Somijā jau tā ir nopietni apdraudēta, aizsardzības statusam. Turklāt nav pierādīts, ka vilku medības ļautu sasniegt aizsardzības plānā šai ziņā paredzētos mērķus. *Tapiola* piebilst, ka Aģentūra katru atkāpi aizsardzības nolūkā ir noteikusi, pamatojoties uz novērtējumu, kas skar tikai to teritoriju, uz kuru tas attiecas, neņemot vērā visu dažādām teritorijām piešķirto atkāpju kumulatīvo ietekmi uz vilku aizsardzības statusu.

29. Savai aizstāvībai Aģentūra norāda, ka medības populācijas aizsardzības nolūkos ir rezultāts eksperimentam, kas saistīts ar aizsardzības plāna īstenošanu, un tā ilgums nepārsniedza divus gadus. Šis eksperiments, kā to apliecina pieņemtais rīkojums Nr. 1335/2016, netika pagarināts. Aģentūra apgalvo, ka tā detalizēti ir pārbaudījusi, kā tiek ievēroti Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punkta e) apakšpunkta nosacījumi. Tā piebilst, ka līmenis, kādā jānovērtē atkāpes ietekme, ir atkarīgs no sugas bioloģijas. Attiecībā uz vilkiem šis līmenis neatbilstot baram, bet gan visai populācijai, tostarp tiem īpatņiem, kas pārvietojas pāri valsts robežām.

30. Šajā kontekstā iesniedzējtiesa atgādina, ka suga *Canis lupus* Somijā ir nopietni apdraudēta. Vilku skaits gadu gaitā ir ievērojami svārstījies, un šis svārstības, iespējams, ir saistītas ar malumedniecību. Vilku populācijas nelielais apmērs padara to neaizsargātu pret apdraudējumiem.

31. Šī tiesa, pirmkārt, jautā par to, kā atbilstību Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punkta e) apakšpunktam ietekmē fakts, ka atkāpe ir piešķirta saskaņā ar valsts aizsardzības plānu un valsts tiesisko regulējumu, kurā noteikts maksimāli pieļaujamais nonāvējamo īpatņu skaits gadā visā attiecīgās dalībvalsts teritorijā. Turklāt minētā tiesa jautā, vai šī norma pieļauj, ka medības populācijas aizsardzības nolūkos tiek vērsta uz vietējo populāciju, kuras aizsardzības statuss ir labvēlīgs, neizvērtējot vilku populācijas aizsardzības statusu visā valsts teritorijā. Tā pati tiesa arī vēlas noskaidrot, vai atkāpe aizsardzības nolūkā var tikt piešķirta, pat ja šīs populācijas aizsardzības statuss nav labvēlīgs, ar nosacījumu, ka šī atkāpe to vēl vairāk nesamazina.

32. Otrkārt, iesniedzējtiesai ir šaubas par to, vai apstrīdētie lēmumi atbilst Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punkta ievaddaļā izklāstītajam nosacījumam par to, ka nepastāv cita apmierinoša alternatīva. Šajā sakarā šī tiesa norāda, ka nav neviena zinātniska pierādījuma tam, ka medības populācijas aizsardzības nolūkos varētu samazināt malumedniecību tik lielā apmērā, ka tām kopumā būtu pozitīva ietekme uz vilka aizsardzības statusu. Minētā tiesa piebilst, ka pamatlietā aplūkotās atkāpes bija paredzētas, arī lai novērstu kaitējuma nodarīšanu suņiem un uzlabotu vispārējo drošības sajūtu attiecīgajās teritorijās. Tomēr nav nepārprotamu norāžu, ka šīs atkāpes attiektos uz Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punkta b) un c) apakšpunktā minētajiem gadījumiem.

33. Ņemot vērā iepriekšminētos apsvērumus, *Korkein hallinto-oikeus* (Augstākā administratīvā tiesa) ar 2017. gada 28. novembra lēmumu, kas Tiesā saņemts 2017. gada 1. decembrī, nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

- “1) Vai atbilstoši Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punkta e) apakšpunkta formulējumam, pamatojoties uz atsevišķu mednieku lūgumiem, drīkst piešķirt reģionālas [atkāpes aizsardzības nolūkā]?
- a) Vai, vērtējot šo jautājumu, nozīme ir tam, ka rīcības brīvības izmantošana, izlemjot par atkāpēm, ir atkarīga no valsts populācijas aizsardzības plāna un tādā rīkojumā paredzēta maksimālā nomedijamo īpatņu skaita, saskaņā ar kuru attiecībā uz dalībvalsts teritoriju ik gadu var tikt piešķirtas atkāpes aizsardzības nolūkā?
- b) Vai vērtējumā var tikt ņemti vērā tādi citi aspekti kā mērķis novērst kaitējumu suņiem un palielināt vispārējo drošības sajūtu?
- 2) Vai atkāpes aizsardzības nolūkā piešķiršana medībām populācijas aizsardzības nolūkos pirmā prejudiciālā jautājuma izpratnē var tikt pamatota ar to, ka nelikumīgu medību novēršanai nav apmierinošas alternatīvas Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punkta izpratnē?
- a) Vai šajā gadījumā var ņemt vērā praktiskās grūtības, uzraugot nelikumīgas medības?
- b) Vai, vērtējot jautājumu par apmierinošas alternatīvas esamību, iespējams, nozīme ir arī mērķim novērst kaitējumu suņiem un palielināt vispārējo drošības sajūtu?
- ”

- 3) Kā ir jāvērtē [Dzīvotņu direktīvas] 16. panta 1. punktā minētais nosacījums, kas attiecas uz sugu populāciju aizsardzības statusu, nosakot reģionālas atkāpes aizsardzības nolūkā?
- a) Vai sugas aizsardzības statuss ir jāvērtē gan attiecībā uz konkrētu teritoriju, gan uz visu dalībvalsts teritoriju vai arī attiecībā uz vēl lielāku attiecīgās sugas izplatības areālu?
- b) Vai ir iespējams, ka ir izpildīti Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punktā izvirzītie atkāpes aizsardzības nolūkā piešķiršanas priekšnoteikumi, lai gan sugas aizsardzības statuss atbilstoši pienācīgam novērtējumam nevar tikt uzskatīts par labvēlīgu direktīvas izpratnē?
- c) Ja uz iepriekšējo jautājumu tiek atbildēts apstiprinoši, kādā situācijā tas tā varētu būt?"

34. *Tapiola*, Aģentūra, Somijas un Dānijas valdības, kā arī Eiropas Komisija iesniedza Tiesā rakstveida apsvērumus. Iepriekš minētie, kā arī *K. Ruhanen* un *Zviedrijas valdība* tika uzklāusīti 2019. gada 9. janvāra tiesas sēdē.

IV. Vērtējums

A. Ievada apsvērumi

35. Atbilstoši apstrīdētajiem lēmumiem, pamatojoties uz Somijas tiesību aktu, ar ko transponēts Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punkta e) apakšpunkts, tika atļauts kopumā nogalināt septiņus vilkus. Tādējādi tie ietilpst aizsardzības plānā paredzēto tiesību Aģentūrai atļaut medības populācijas aizsardzības nolūkos valsts tiesību aktos noteiktajās robežās līdz 46 īpatņiem attiecībā uz 2015.–2016. medību gadu īstenošanā.

36. Aģentūra konstatēja, ka aizsardzības plānā šķērslis vilku aizsardzības politikas veiksmīgai īstenošanai ir vietējo lauku iedzīvotāju, kas mājo vilku apdzīvoto teritoriju tuvumā, neieinteresētība. Šīs politikas leģitimitātes trūkums šo iedzīvotāju acīs esot radījis plaša mēroga malumedniecības fenomenu. Aizsardzības plāns bija eksperiments, lai novērtētu, vai iepriekš noteikta skaita vilku medību legalizācijas rezultātā samazināsies malumedniecība un, visbeidzot, uzlabosies vilku populācijas aizsardzības statuss. Tādējādi, kā tas izriet no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu, šajā kontekstā tika ņemti vērā arī mērķi novērst, ka vilki savaino suņus, un lauku iedzīvotāju vispārējās drošības sajūtas uzlabošana.

37. Iesniedzējtiesa tomēr norāda, ka šis eksperiments nav ļāvis secināt, ka medības populācijas aizsardzības nolūkos, lai uzlabotu vilku populācijas aizsardzības statusu, ir efektīvas cīņā ar malumedniecību, un to tiesas sēdē apstiprināja arī Somijas valdība. Minētais eksperiments turklāt arī netika atkārtots, jo atkāpes no aizlieguma apzināti nonāvēt vilkus vēlāk tika piešķirtas tikai tādu iemeslu dēļ, kas izklāstīti Somijas valsts tiesību normās, ar kurām transponēts Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punkta b) un c) apakšpunkts.

38. Ar šiem prejudiciālajiem jautājumiem šī tiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai apstrīdētie lēmumi, ciktāl tajos ir ietverta atkāpe no pienākuma nodrošināt aizliegumu apzināti nonāvēt vilkus, kas paredzēts Dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punkta a) apakšpunktā, lasot to kopā ar tās IV pielikuma a) daļu, atbilst nosacījumiem, kas izklāstīti tās 16. panta 1. punkta e) apakšpunktā, un tādējādi bija atbilstoši šiem noteikumiem⁴.

4 Kā Tiesa to jau ir konstatējusi, Dzīvotņu direktīvas 12., 13. un 16. pants veido saskaņotu standartu kopumu, lai nodrošinātu attiecīgo sugu populāciju aizsardzību. Līdz ar to jebkāda atkāpe, kas nav saderīga ar šīs direktīvas 16. panta 1. punktu, ir pretrunā arī 12. vai 13. pantam. Skat. spriedumu, 2005. gada 20. oktobris, Komisija/Apvienotā Karaliste (C-6/04, EU:C:2005:626, 112. punkts).

39. Atbilstoši Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punktam jebkādas atkāpes no šī pienākuma ir pakārtotas diviem vispārīgiem nosacījumiem. Pirmkārt, atkāpi var piešķirt, ja nav citas apmierinošas alternatīvas (B daļa). Otrkārt, atkāpe nedrīkst negatīvi ietekmēt attiecīgo sugu populācijas labvēlīga aizsardzības statusa saglabāšanu to dabiskās izplatības areālā (C daļa).

40. Turklāt, lai atsauktos uz šo normu, ir jāpastāv kādam no tās a)–e) apakšpunktā paredzētajiem atkāpes gadījumiem. Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punkta e) apakšpunktā, kas ir būtisks šajā gadījumā, ir ļauts piešķirt atkāpes, kas cita starpā paredz šīs direktīvas IV pielikuma a) daļā uzskaitīto sugu īpatņu nonāvēšanu⁵, ievērojot dažus īpašus nosacījumus (D daļa).

41. Visu šo nosacījumu ievērošanas pārbaude ietver faktu vērtējumu, kas ietilpst tikai iesniedzējtiesas kompetencē. Tiesas atbildes uz prejudiciālajiem jautājumiem tomēr tai palīdzēs veikt šo uzdevumu.

42. Pirms uzsākt šo jautājumu analīzi, es domāju, ka ir lietderīgi atgādināt dažas vispārīgas Tiesas judikatūrā jau ietvertas pamatnostādnes, kuras man palīdzēs veikt šo analīzi.

43. Pirmkārt, Tiesa ir vairākkārt atzinusi, ka Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punkts, tā kā tajā ir paredzēta sistēma atkāpēm no pienākumiem nodrošināt stingru to sugu aizsardzību, kas minētas šīs direktīvas IV pielikuma a) daļā, ir jāinterpretē šauri⁶.

44. Otrkārt, ciktāl ar šo noteikumu tiek ieviesta izņēmuma sistēma, pienākums pierādīt tajā noteikto nosacījumu izpildi attiecībā uz katru atkāpi gulstas uz tās dalībvalsts iestādi, kura pieņem lēmumu. Turklāt atkāpe var tikt atļauta tikai tad, ja tā it balstīta uz precīzi un pietiekami pamatotiem lēmumiem, kuros ir norādes uz minētajā tiesību normā paredzētajiem iemesliem, nosacījumiem un prasībām⁷.

45. Visbeidzot, judikatūra attiecībā uz Putnu direktīvas⁸ 9. pantu, ar kuru dalībvalstīm ir atļauts atkāpties no pienākumiem aizsargāt savvaļas putnu sugas ar nosacījumiem, kas ir līdzīgi Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punktā paredzētajiem nosacījumiem, arī ir svarīga šā noteikuma interpretācijai⁹. It īpaši Tiesa nosprieda, ka attiecībā uz jebkādu atkāpju piešķiršanu saskaņā ar Putnu direktīvas 9. pantu ir jābalstās uz ģeogrāfiskajiem, klimatiskajiem, vides un bioloģiskajiem datiem¹⁰. Šis princips, tāpat kā citi vērtējumi, kas izriet no judikatūras, kura attiecas uz šo noteikumu, uz ko es vēlāk atsaukšos savā analizē¹¹, manuprāt, ir attiecināms uz Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punktu.

5 Es nepiekrītu *Tapiola* paustajam viedoklim, ka jēdziens “ieguve” Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punkta e) apakšpunkta izpratnē neietver attiecīgo sugu īpatņu nonāvēšanu. Kā to apgalvo citas ieinteresētās personas, kas iesniegušas Tiesai savus apsvērumus, šis jēdziens ir vispārīgs termins, kas ietver gan sagūstīšanu, gan nogalināšanu. Tādējādi, kā to norāda Dānijas un Zviedrijas valdības, šī termina lietošanu var izskaidrot ar to, ka sugas, kas minētas šīs direktīvas IV pielikumā, līdztekus dzīvnieku sugām ietver arī augu šķirnes, attiecībā uz kurām termins “nonāvēšana” nebūtu piemērots. Komisijas norādījumu dokuments par Kopienā nozīmīgu dzīvnieku sugu stingru aizsardzību saskaņā ar [Dzīvotņu direktīvu] (2007. gada februāris, http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/guidance/pdf/guidance_fr.pdf, 59. lpp., 33. punkts, turpmāk tekstā – “Komisijas norādījumu dokuments”) apstiprina šādu lasījumu. Lai gan šis dokuments nav saistošs, tajā ir detalizētas norādes, kas var izskaidrot Dzīvotņu direktīvas interpretāciju. Arī manis ieteiktais lasījums izriet no analogiskas judikatūras, kas attiecas uz Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2009/147/EK (2009. gada 30. novembris) par savvaļas putnu aizsardzību (OV 2010, L 20, 7. lpp.), t.s. “Putnu direktīvas”, 9. panta 1. punkta c) apakšpunktu. Tiesa ir nospriedusi, ka šis noteikums, kas ļauj atteikties no aizsardzības pienākuma, kurš izriet no šīs direktīvas, ar nosacījumiem, kas ir pielīdzināmi Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punkta e) apakšpunktā paredzētajiem, var pamatot savvaļas putnu medību atļaušanu (it īpaši skat. spriedumus, 2003. gada 16. oktobris, *Ligue pour la protection des oiseaux* u.c. (C-182/02, EU:C:2003:558, 10. punkts), kā arī 2005. gada 15. decembris, Komisija/Somija (C-344/03, EU:C:2005:770, 31. punkts)).

6 Šajā nozīmē skat. spriedumus, 2005. gada 20. oktobris, Komisija/Apvienotā Karaliste (C-6/04, EU:C:2005:626, 111. punkts); 2007. gada 10. maijs, Komisija/Austrija (C-508/04, EU:C:2007:274, 110. punkts), un 2007. gada 14. jūnijs, Komisija/Somija (C-342/05, EU:C:2007:341, 25. punkts).

7 Spriedums, 2007. gada 14. jūnijs, Komisija/Somija (C-342/05, EU:C:2007:341, 25. punkts). Skat. arī tostarp un pēc analogijas spriedumus, 2006. gada 8. jūnijs, *WWF Italia* u.c. (C-60/05, EU:C:2006:378, 34. punkts), un 2018. gada 21. jūnijs, Komisija/Malta (C-557/15, EU:C:2018:477, 47. punkts).

8 Skat. šo secinājumu 5. zemsvītras piezīmi.

9 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2005. gada 20. oktobris, Komisija/Apvienotā Karaliste (C-6/04, EU:C:2005:626, 25. punkts). Skat. arī Komisijas norādījumu dokumentu, 53. lpp., 4. punkts.

10 Skat. spriedumus, 2006. gada 8. jūnijs, *WWF Italia* u.c. (C-60/05, EU:C:2006:378, 25. punkts), kā arī 2018. gada 21. jūnijs, Komisija/Malta (C-557/15, EU:C:2018:477, 62. punkts).

11 It īpaši skat. šo secinājumu 54., 71., 106. un 110. punktu.

B. Par nosacījuma, kas saistīts ar citas apmierinošas alternatīvas neesamību, darbības jomu

46. Saistībā ar savu pirmā jautājuma sākumdaļu un b) punktu, kā arī savu otro jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai mērķis cīnīties pret malumedniecību, vajadzības gadījumā to apvienojot ar mērķi neļaut vilkiem savainot suņus un iedrošināt vietējos iedzīvotājus, varētu pamatot atkāpes aizsardzības nolūkā piešķiršanu saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punkta e) apakšpunktu. It īpaši tā cenšas noskaidrot, proti, vai, ņemot vērā praktiskās grūtības, ar kurām saskaras malumedniecības kontrole, šādas atkāpes piešķiršana atbilst nosacījumam, kas izklāstīts šīs direktīvas 16. panta 1. punkta sākuma daļā, saskaņā ar kuru atkāpe ir pieļaujama tikai tad, “ja nav apmierinošas alternatīvas”.

47. Šis nosacījums, manuprāt, var tikt uztverts kā īpaša Savienības tiesību vispārējā samērīguma principa izpausme¹². Tas paredz, ka dalībvalsts, kas vēlas noteikt atkāpi, skaidri norāda izvirzīto likumīgo mērķi (1. apakšiedaļa). Kad šis mērķis ir noteikts, šai dalībvalstij ir jānosaka, ka atkāpe ir piemērota (2. apakšiedaļa) un vajadzīga (3. apakšiedaļa) tā īstenošanai¹³.

1. Par atkāpju aizsardzības nolūkos mērķu noteikšanu

48. Kā tas norādīts iesniedzējtiesas nolēmumā, attiecīgo atkāpju pamatlietā, tāpat kā aizsardzības plāna, kura daļa tās bija, mērķi vienlaikus bija samazināt malumedniecību, novērst kaitējumu suņiem un uzlabot cilvēku, kas dzīvo vilku apdzīvoto teritoriju tuvumā, vispārējo drošības sajūtu. Šie divi pēdējie mērķi tika atspoguļoti kā cieši saistīti ar pirmo, jo to īstenošana, pēc Aģentūras domām, veicinātu vietējo iedzīvotāju “sociālo toleranci” attiecībā pret vilkiem un līdz ar to arī samazinātu nelikumīgas medības. Tādējādi atkāpes aizsardzības nolūkos mērķis bija vilku populācijas saglabāšanas mērķa un pretējo cilvēku interešu saliedēšana.

49. Kā izriet no Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punkta e) apakšpunkta burtiskas, sistēmiskas un teleoloģiskas interpretācijas, iepriekš minētie mērķi, manuprāt, ir leģitīmi, un var tikt izvirzīti, lai atbalstītu atkāpi saskaņā ar šo noteikumu.

50. *Pirmkārt*, es vēlos norādīt, ka, atšķirībā no citām šīs direktīvas 16. panta 1. punktā uzskaitītajām atkāpēm, šīs normas e) apakšpunktā nav izklāstīti mērķi, kurus var sasniegt, nosakot atkāpi. Tomēr tajā ir paredzēti papildu nosacījumi, galvenokārt attiecībā uz ierobežoto nonāvēto īpatņu skaitu, nonāvēšanas selektīvo raksturu un atkāpes uzraudzību stingri kontrolētos apstākļos. Šis īpašās prasības kompensē plašo rīcības brīvību, kas dalībvalstīm ir piešķirta, nosakot atkāpes mērķus.

51. Šajos apstākļos mērķi, kas varētu pamatot atkāpes noteikšanu saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punkta e) apakšpunktu, var ietvert gan sugas aizsardzības statusa saglabāšanu, gan tai pretēju interešu aizsardzību. Šīs intereses ietver tās, kas minētas šā noteikuma a)–d) apakšpunktā, bet neaprobežojas ar tajos minēto. Ņemot vērā īpaši stingros noteikumus, kas izklāstīti šīs normas e) apakšpunktā, atkāpes noteikšana, pamatojoties uz šo mērķi, lai sasniegtu mērķus, kas pārklājas ar tās a)–d) apakšpunktā minētajiem mērķiem, pretēji *Tapiola* un Komisijas apgalvotajam, neļauj apiet tajā paredzētos izņēmumus.

¹² Šajā ziņā skat. ģenerāladvokātes J. Kokotes [*J. Kokott*] secinājumus lietā Komisija/Somija (C-342/05, EU:C:2006:752, 24. punkts).

¹³ Šajā nozīmē skat. Komisijas norādījumu dokumentu, 60. lpp., 36. punkts. “Stingras proporcionalitātes” pārbaude, lai pārbaudītu, vai atkāpes trūkumi nav nesamērīgi ar izvirzītajiem mērķiem, man šķiet, jau ir iekļauta nosacījumā, kas arī ir paredzēts Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punktā, saskaņā ar kuru atkāpe nedrīkst kaitēt attiecīgās sugas populācijas labvēlīga aizsardzības statusa saglabāšanai (skat. šo secinājumu 77. un nākamās punktus). Tādējādi šis noteikums nosaka ierobežojumu, kuru pārsniedzot, līdzsvarojot sugas aizsardzības intereses un pretējas intereses, svaru kausiem ir jānosliecas pirmo pusē.

52. Praksē, kā to norādīja Somijas un Dānijas valdības, tā kā Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punkta e) apakšpunktā paredzētā kārtība ir stingrāka nekā tā, kas attiecas uz citām atkāpēm, šīs normas izmantošana, lai sasniegtu mērķus, uz kuriem jau attiecas minētās direktīvas 16. panta 1. punkta a)–d) apakšpunkts, tiks izskatīta, ja nav pierādīts, ka ir izpildīti nosacījumi, kas ļauj piemērot šīs atkāpes¹⁴.

53. *Otrkārt*, manis piedāvātā interpretācija atbilst 16. panta 1. punkta e) apakšpunkta mērķim, lasot to kopā ar Dzīvotņu direktīvas 2. pantu. Tas ietver zināmu rīcības brīvību, ļaujot dalībvalstīm ņemt vērā sociālās, ekonomiskās un kultūras prasības, kā arī reģionālās un vietējās īpatnības¹⁵, vienlaikus nodrošinot, ka Kopienā nozīmīgas sugas stingras aizsardzības shēmas vispārējais mērķis – proti, to labvēlīga aizsardzības statusa saglabāšana vai atjaunošana – netiek apdraudēts¹⁶.

54. Tomēr, kā to apgalvo Komisija, atkāpes atbalstam izvirzītie mērķi ir jādefinē skaidri un precīzi un jāpamato lēmumā par atkāpi¹⁷. Tikai šāda definēšana ļauj kontrolēt atkāpes piemērotību un nepieciešamību, kas ir atkarīga no tās mērķiem¹⁸. Tādējādi, kā izriet no analogiskas judikatūras attiecībā uz Putnu direktīvas 9. panta 1. punkta piemērošanu, atkāpe, kas balstīta Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punktu, var būt tikai “konkrēta un *ad hoc* piemērošana, lai izpildītu īpašas prasības īpašās situācijās”¹⁹.

55. Iesniedzējtiesai būs jāpārbauda, vai pamatlietā aplūkotās atkāpes bija paredzētas, lai atrisinātu konkrētas problēmas, kas skaidri un precīzi noteiktas lēmumos, ar kuriem tās pamatotas. Turpmāk izklāstītie apsvērumi varēs tai palīdzēt, veicot šo izvērtējumu.

56. No vienas puses, nav strīda par to, kā to konstatējusi Aģentūra apstrīdētajos lēmumos, ka malumedniecība šo lēmumu pieņemšanas laikā bija vērā ņemams izaicinājums, lai izdotos īstenot vilku saglabāšanas politiku, – tāds ir secinājums, ko iesniedzējtiesa ir atzinusi par ticamu. Turklāt Aģentūra tajos konstatēja, ka vilki ir savainojuši suņus. Pat ja tā ir taisnība, *Tapiola* apgalvotais fakts, ka Aģentūra neesot pierādījusi, ka pastāv statistiski liels kaitējuma suņiem nodarīšanas risks, nav pamata apšaubīt Aģentūras konstatētās problēmas pastāvēšanu, pat ja tās ietekme ir ierobežota.

57. Turpretī, no otras puses, kā to apgalvo Komisija, mērķis uzlabot vispārējo drošības sajūtu attiecībā uz to teritoriju iedzīvotājiem, uz kurām attiecas atkāpes, iespējams, bija formulēts pārāk vispārīgi, lai varētu pārbaudīt tā samērīgumu attiecībā pret šī mērķa sasniegšanu. It īpaši no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu neizriet, ka Aģentūra būtu pamatojusi šo iedzīvotāju bažu realitāti un apjomu, kā arī draudus viņu drošībai²⁰.

14 Piemēram, dalībvalsts varētu atsaukties uz Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punkta e) apakšpunktu, lai novērstu noteiktu kaitējumu vai aizskārums, ja tie neatbilst robežvērtībai, kas vajadzīga, lai tiktu kvalificēts “būtisks” kaitējums šā noteikuma b) apakšpunkta nozīmē. Turklāt sugas saglabāšanas mērķis, lai gan tas var tikt īstenots arī saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punkta a) vai d) apakšpunktu, varētu pamatot atkāpi, pamatojoties uz šīs normas e) apakšpunktu, ja paredzētā atkāpes labvēlīgā ietekme uz sugas aizsardzības statusu nav pietiekami pierādīta, lai varētu piemērot šā noteikuma a) vai d) apakšpunktu (es atgriezīšos pie šī jautājuma šo secinājumu 61. un nākamajos punktos).

15 Skat. Dzīvotņu direktīvas 2. panta 3. punktu.

16 Skat. Dzīvotņu direktīvas 2. panta 2. punktu. Šajā nozīmē skat. arī, spriedumu, 2007. gada 14. jūnijs, Komisija/Somija (C-342/05, EU:C:2007:341, 29. punkts).

17 Šajā nozīmē skat. Komisijas norādījumu dokumentu, 56. lpp., 14. punkts.

18 Šajā nozīmē skat. ģenerālvokātes J. Kokotes secinājumus lietā Komisija/Somija (C-342/05, EU:C:2006:752, 25. punkts) un ģenerālvokātes E. Šarpstones [E. Sharpston] secinājumus lietā Komisija/Malta (C-557/15, EU:C:2017:613, 67. punkts). Turklāt skaidra un pamatota atkāpes mērķu identifikācija novērš iespēju dalībvalstij noteikt problēmu, ko tā cenšas novērst mākslīgi, kas izslēdz jebkādu citu iespējamu apmierinošu risinājumu (Skat. ģenerālvokātes E. Šarpstones secinājumus lietā Komisija/Malta (C-557/15, EU:C:2017:613, 68. punkts)).

19 Skat. it īpaši spriedumus, 1987. gada 8. jūlijs, Komisija/Belģija (247/85, EU:C:1987:339, 7. punkts); 1996. gada 7. marts, *Associazione Italiana per il WWF* u.c. (C-118/94, EU:C:1996:86, 21. punkts), un 2010. gada 11. novembris, Komisija/Itālija (C-164/09, nav publicēts, EU:C:2010:672, 28. punkts). Skat. arī Komisijas norādījumu dokumentu, 56. lpp., 14. punkts.

20 Šajā sakarā Komisija apgalvo, ka neviens vilks nav uzbrucis cilvēkiem jau gandrīz gadsimtu. Pēc *Tapiola* rīcībā esošajiem datiem *Fenno-Scandinavie* [Ziemeļeiropas daļa ko veido Skandināvijas pussala, Somija, Karēlija un Kolas pussala] kopš Otrā pasaules kara nav reģistrēts neviens vilka uzbrukums cilvēkam.

2. Par atkāpju aizsardzības nolūkos piemērotību sasniegt izvirzītos mērķus

58. To pierādījumu apjoma noteikšana, kas vajadzīgi, lai noteiktu, vai ar atkāpi būs iespējams sasniegt iepriekš izvirzītos mērķus, rada īpašas grūtības saistībā ar šo lietu.

59. *Pirmkārt*, tā kā pamatlietā aplūkotās atkāpes bija balstītas uz eksperimentu, lai pārliecinātos, vai ierobežota likumīgu medību atļaušana varētu mazināt malumedniecību, un, *in fine*, uzlabotu vilku populācijas aizsardzības statusu, laikā, kad Aģentūra tās noteica, to piemērotību šo mērķu sasniegšanai ieskāva nenoteiktība.

60. Šajā kontekstā, pretēji tam, ko apgalvo *Tapiola*, manuprāt, nevar tikt pieprasīts, lai, nosakot šādas atkāpes, bez jebkādas zinātniska rakstura neskaidrības šajā jautājumā tiktu pierādīts, ka tās būtu samazinājušas nelikumīgas medības un ka šis ietekmes apjoms būtu tāds, ka cilvēku veiktās vilku nonāvēšanas gadījumu skaits būtu samazinājies.

61. Kā jau to esmu paskaidrojis²¹, Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punkta e) apakšpunktā, manuprāt, ir paredzēts juridisks pamats tādu atkāpju noteikšanai, kuru mērķis ir uzlabot attiecīgās sugas populācijas aizsardzības statusu, ja pastāv zināmas neskaidrības par to efektivitāti šo mērķu sasniegšanā. Kā to apgalvo arī Somijas valdība, tādas atkāpes aizsardzības nolūkos kā pamatlietā aplūkotās var tikt uzskatītas par vērstām uz cīņu pret malumedniecību, ļaujot novērtēt medību populācijas aizsardzības nolūkos atļaušanas ietekmi uz nelikumīgu medību līmeni. Šajā sakarā tas, ka eksperiments nebija pārliecināošs, pats par sevi nepadara šādas atkāpes par nederīgām, lai sasniegtu šādi aprakstīto mērķi.

62. Manuprāt, lai noteiktu atkāpju aizsardzības nolūkos piemērotību šā mērķa sasniegšanai, kompetentajai valsts iestādei saskaņā ar šo secinājumu 44. un 45. punktā izklāstītajiem principiem, balstoties uz stingri zinātniskiem datiem, ir jāpamato pieņēmums, ka medību atļaušana populācijas aizsardzības nolūkos samazinās nelikumīgas medības tādā mērā, ka tai būs pozitīva ietekme uz vilku populācijas aizsardzības statusa saglabāšanu²². Šis pieņēmums it īpaši ir jāpārbauda, salīdzinot paredzēto atkāpju skaitu ar jaunākajām aplēsēm par nelegāli nonāvēto īpatņu skaitu.

63. Šo secinājumu neatspēko piesardzības princips, uz kuru atsaucas *Tapiola*. Dzīvotņu direktīvas kontekstā šis princips būtībā nozīmē, ka, ja ir pamatotas šaubas, ņemot vērā labākās zinātniskās atziņas šajā jomā, kas attiecas uz cilvēka darbības kaitīgo ietekmi uz biotopu un aizsargājamo sugu aizsardzību, šāda darbība nav pieļaujama²³. Tomēr, kā es turpmāk paskaidrošu, šī prasība jau ir iekļauta Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punkta ievaddaļā ietvertajā nosacījumā, saskaņā ar kuru pirms atkāpes noteikšanas ir jāpierāda, ka tā *netraucēs* attiecīgās sugas populācijas labvēlīga aizsardzības statusa saglabāšanai vai atjaunošanai²⁴. Piesardzības princips neuzliek par pienākumu kompetentajam valsts iestādēm pierādīt, ka atkāpe *uzlabos* šo populāciju aizsardzības statusu.

64. Šajā lietā lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu nav nekādu norāžu par to, ka pirms apstrīdēto lēmumu pieņemšanas Aģentūra, pamatojoties uz zinātniskiem datiem, būtu apstiprinājusi iepriekš minēto pieņēmumu. Līdz ar to iesniedzējtiesai būs jāizvērtē, vai Aģentūra ir izpildījusi šo uzdevumu.

21 Skat. šo secinājumu 52. punktu un 14. zemsvītras piezīmi.

22 Šādi pierādījumi var ietvert socioloģiska rakstura pētījumus, kas veikti attiecīgajā dalībvalstī, vai arī zinātniskus datus par citās valstīs atļautu medību populācijas aizsardzības nolūkos ietekmi uz vilku aizsardzības statusu.

23 Šajā nozīmē it īpaši skat. spriedumus, 2004. gada 7. septembris, *Waddenvereniging un Vogelbeschermingsvereniging* (C-127/02, EU:C:2004:482, 44. punkts); 2016. gada 8. novembris, *Lesoochranárske zoskupenie VLK* (C-243/15, EU:C:2016:838, 66. punkts), un 2018. gada 17. aprīlis, Komisija/Polija (Belovežas gārša) (C-441/17, EU:C:2018:255, 117. punkts). Šie spriedumi attiecas uz Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punktu, ciktāl tajā paredzēts, ka plāns vai projekts, kas nav tieši saistīts vai nepieciešams "Natura 2000" teritorijas pārvaldībai, bet var būtiski ietekmēt šo vietu, var tikt atļauts vienīgi ar nosacījumu, ka kompetentā iestāde ir pārliecinājusies, ka tas neietekmēs minētās teritorijas integritāti. Manuprāt, Tiesas tajā noteiktie principi pēc analogijas ir piemērojami šīs direktīvas 16. panta 1. punkta interpretācijai, jo tajā, ja nepastāv kaitējums šo sugu populāciju saglabāšanai labvēlīgā aizsardzības statusā to dabiskās izplatības areālā, ievērojot stingras aizsardzības saistības attiecībā uz Kopienā nozīmīgām sugām, ir pieļauts noteikt jebkādas atkāpes.

24 Skat. šo secinājumu 89.–92. punktu.

65. Šajā sakarā Aģentūra apgalvo, ka esot pierādīts, ka medības populācijas aizsardzības nolūkos varot samazināt malumedniecību, vismaz īstermiņā. *Tapiola* un Komisija apgalvo, ka pieejamie zinātniskie pētījumi drīzāk liecina par pretējo²⁵.

66. Turklāt, ņemot vērā pēdējām minētajām pieejamo informāciju, Somijā 2015.–2016. medību gadā, pamatojoties uz atkāpēm aizsardzības nolūkos, tika nogalināti 43 vai 44 vilki no populācijas, kuras kopējais apjoms bija no 275 līdz 310 īpatņiem. Pieņemot, ka iesniedzējtiesa ir apstiprinājusi šos datus, arguments, ka, nogalinot 15 % no šīs populācijas – neskaitot nāves gadījumus citu iemeslu dēļ, ko izraisījis cilvēks, – varēja tikt uzlabots tās aizsardzības statuss, būtu jāuzņem vismaz ar zināmu skepsi.

67. *Tapiola* šajā ziņā piebilst, ka to vilku skaits, uz kuriem attiecās atkāpes aizsardzības nolūkos, pārsniedza ikgadējo nelegālo nonāvēšanu skaitu, kas saskaņā ar aizsardzības plānu ir apmēram 30 īpatņi²⁶. Medību populācijas aizsardzības nolūkos tārad esot nogalināts par 14 īpatņiem vairāk, nekā būtu nonāvējuši malumednieki, un tas tā ir, pieņemot, ka medības populācijas aizsardzības nolūkos – to gan varētu apšaubīt – būtu izbeigušas jebkādas nelikumīgas medības. Šie dati, kuru precizitāte jāpārbauda iesniedzējtiesai, liecina, ka šīs atkāpes varētu nebūt piemērotas, lai sasniegtu mērķi sugas aizsardzības nolūkos cīnīties pret malumedniecību.

68. *Otrkārt*, attiecībā uz atkāpēm aizsardzības nolūkos, lai novērstu to, ka vilki savaino suņus, ir jāatzīmē, ka tas, kā to ir norādījusi Komisija, principā ir atkarīgs no tā, vai šīs atkāpes attiecās uz tiem īpatņiem, kas nodarījuši konstatētās traumas. Taču saskaņā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu un kā to tiesas sēdē apstiprināja Somijas valdība, apstrīdētie lēmumi aprobežojās tikai ar ieteikumu to adresātiem vērsties pret īpatņiem, kas nodarījuši kaitējumus, nevis pieprasot tiem to darīt.

69. Tomēr atbilstoši 2007. gada 14. jūnija spriedumam Komisija/Somija²⁷ ir iespējams, ka viena vai vairāku atsevišķu dzīvnieku, kas pieder vilku baram, no kura daži vilki rada vai var radīt šādu kaitējumu, nonāvēšana – pat nespējot vērsties tieši pret īpatņiem, kas nodarījuši kaitējumu, – to var novērst vai samazināt, radot vilkam bailes no cilvēka. Tiesa uzskata, ka iestādei, kas lemj par atkāpi, tomēr ir jāpamato šis pieņēmums ar konkrētiem pierādījumiem. Iesniedzējtiesa nav norādījusi, vai šajā gadījumā ir sniegti šādi elementi, taču tai tas būs jāpārbauda.

3. Par iespējamo alternatīvo risinājumu pārbaudi

70. Kā izriet no judikatūras²⁸, Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punktā dalībvalstīm ir paredzēts pienākums sniegt skaidru un pienācīgu pamatojumu tam, ka nav citas apmierinošas alternatīvas, lai sasniegtu atkāpes atbalstam izvirzītos mērķus²⁹.

71. Tiesa arī norādīja, ka līdzīgs pienākums sniegt pamatojumu attiecībā uz atsaukšanos uz Putnu direktīvas 9. panta 1. punktu nav izpildīts, ja atkāpē nav norādes nedz uz to, ka nav konstatēta cita apmierinoša alternatīva, nedz uz attiecīgiem tehniskiem, juridiskiem un zinātniskiem pētījumiem³⁰.

25 *Tapiola* it īpaši atsauca uz rakstiem Benítez-López, A., Alkemade, R., Schipper, A. M., Ingram, D. J., Verweij, P. A., Eikelboom, J. A. J., un Huijbregts, M. A. J., “The impact of hunting on tropical mammal and bird populations”, *Science*, 356 (6334), 2017, 180.–183. lpp., kā arī Epstein, Y., “Killing Wolves to Save Them? Legal Responses to “Tolerance Hunting” in the European Union and United States”, *Review of European Community & International Environmental Law*, 26. sēj., Nr. 1, 2017, 19.–29. lpp. Komisija arī atsauca uz šo pēdējo rakstu.

26 Aizsardzības plāns, 15. lpp.

27 C-342/05, EU:C:2007:341, 42. punkts.

28 Skat. šo secinājumu 44. punktu, kā arī spriedumu, 2007. gada 14. jūnijs, Komisija/Somija (C-342/05, EU:C:2007:341, 31. punkts).

29 Šis pienākums izriet arī no Dzīvotņu direktīvas 16. panta 3. punkta a) apakšpunkta, kurā ir pieprasīts, ka ziņojumos par atkāpju īstenošanu saskaņā ar šī panta 1. punktu, kura 2. punktā ir paredzēts, ka dalībvalstis iesniedz tos Komisijai, ir jānorāda “atkāpju iemesli [...], attiecīgā gadījumā sniedzot norādi uz noraidītajām alternatīvām un izmantotajiem zinātniskajiem datiem”.

30 Spriedums, 2018. gada 21. jūnijs, Komisija/Malta (C-557/15, EU:C:2018:477, 50. un 51. punkts). Skat. arī Komisijas norādījumu dokumentu, 61. lpp., 40. punkts.

72. Šajā gadījumā, kā to uzsvērušas *Tapiola* un Komisija, no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu neizriet, ka Aģentūra būtu pamatojusi, kādēļ vienīgais veids sasniegt ar atkāpēm aizsardzības nolūkos izvirzītos mērķus bija daļēji legalizēt vilku medības, nedz arī, kāpēc šī mērķa sasniegšanai bija vajadzīgs tik liels skaits atkāpju.

73. Šajā ziņā, kā uzsvērusi Komisija, no šī lēmuma neizriet, ka Aģentūra būtu veikusi detalizētu analīzi par praktiskām grūtībām, kas saistītas ar malumedniecības kontroli, no kā būtu iespējams secināt, ka kontroles politika un stingrāki sodi līdztekus citiem preventīviem pasākumiem nav bijusi apmierinoša izvēle³¹. Iesniedzējtiesa nav arī precizējusi, vai *Tapiola* atbalstītie alternatīvie risinājumi, piemēram, piešķirto kredītu palielināšana elektrificētu žogu piegādei, aktīvāka vietējo iedzīvotāju informēšanas politika³², ir tikuši apsvērti un noraidīti pamatoti.

74. Tiešā veidā neapstrīdot šo iepriekšējas analīzes trūkumu, Aģentūra apgalvo, ka sodu pastiprināšana nevarētu atturēt no malumedniecības, jo tie tiekot uztverti kā netaisnīgi. Turklāt Aģentūra uzskata, kā to norādīja arī *K. Ruhanen* un Somijas valdība, ka aizsardzības plānā papildus prasībai par medībām populācijas aizsardzības nolūkos bija paredzēti papildu pasākumi, lai ilgtermiņā novērstu malumedniecību. Šie pasākumi ietvēra informācijas kampaņas, apspriešanos ar vietējiem iedzīvotājiem un kompensācijas par vilku radītajiem zaudējumiem.

75. Turklāt attiecībā uz mērķi novērst, ka vilki savaino suņus, kā to norādīja Komisija, lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu nav norādīts, ka Aģentūra būtu izskaidrojusi, kā tieši ar atkāpēm attiecībā uz īpatņiem, kas rada problēmas, vajadzības gadījumā to nonāvēšanā iesaistot profesionāļus, nebūtu iespējams sasniegt šo mērķi.

76. Gadījumā, ja iesniedzējtiesa apstiprinātu, ka Aģentūra pamatlietā aplūkotās atkāpes ir noteikusi, iepriekš precīzi un pienācīgi nepamatojot, ka ne ar vienu citu risinājumu netiktu sasniegti izvirzītie mērķi, tai būtu jāsecina, ka šīs atkāpes neatbilst Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punktam.

C. Par atkāpju ietekmi uz sugas aizsardzības statusu

1. Par ģeogrāfiskajiem līmeņiem, kuros ir jānovērtē attiecīgo sugu populāciju aizsardzības statuss

77. Lai pārbaudītu atbilstību Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punktā ietvertajam nosacījumam, ka ar atkāpi “netiek kaitēts attiecīgo sugu populāciju saglabāšanai labvēlīgā aizsardzības statusā to dabiskās izplatības areālā”, kompetentajam valsts iestādēm vispirms ir jāpārbauda šo populāciju aizsardzības statuss. Tikai pēc šīs pārbaudes minētās iestādes varēs novērtēt, kā šāda atkāpe varētu ietekmēt minēto populāciju aizsardzības statusu³³.

78. Trešā jautājuma a) punkts attiecas uz ģeogrāfiskajiem līmeņiem, kuros šajā kontekstā ir jānovērtē vilku populācijas aizsardzības statuss. Iesniedzējtiesa jautā, vai šis novērtējums papildus vietējās teritorijas līmenim, uz kuru attiecas atkāpe, ir jāveic dalībvalsts teritorijas līmenī vai pat pārrobežu līmenī, ja attiecīgās populācijas dabiskās izplatības areāls aptver vairāku valstu teritoriju.

31 Piemēram, Komisija atsaucas uz Alpu reģionā īstenoto *LIFE* programmu (skat. tīmekļa vietni <http://www.lifewolfalps.eu/en/anti-poaching/>).

32 *Tapiola* arī norāda, ka citas dalībvalstis, proti, Vācijas Federatīvā Republika un Zviedrijas Karaliste, balstoties uz Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punkta e) apakšpunktu, ir noteikušas atkāpes, lai novērstu malumedniecību, nenonāvējot vilkus. Manuprāt, tas, ka citas dalībvalstis attiecīgā gadījumā varēja atrisināt līdzīgu problēmu, neizmantojot atkāpi, lai arī ne izšķirošs pats par sevi, tomēr ir pārliecinoša norāde, ka pastāv alternatīvs risinājums paredzētajai atkāpei. Šajā nozīmē pēc analogijas skat. ģenerāladvokāta N. Fennelija [*N. Fennelly*] secinājumus lietā *LRBPO* un *AVES* (C-10/96, EU:C:1996:430, 39. punkts).

33 Šajā nozīmē skat. Komisijas norādījumu dokumentu, 62. lpp., 43. punkts.

79. Šajā sakarā, ņemot vērā, ka Dzīvotņu direktīvā nav definēts nedz jēdziens “populācija”, nedz jēdziens “dabiskās izplatības areāls”, to nozīmi tās 16. panta 1. punkta kontekstā var precizēt, ņemot vērā šīs direktīvas mērķi. Saskaņā ar tās 2. panta 1. un 2. punktu, lasot tos kopā, it īpaši šīs mērķis ir nodrošināt Kopienā nozīmīgu sugu labvēlīga aizsardzības statusa uzturēšanu un atjaunošanu “Eiropā esošajā dalībvalstu teritorijā”. Turklāt jēdziens “labvēlīgs aizsardzības statuss” minētās direktīvas 1. panta i) punktā ir definēts, atsaucoties uz populācijām, kas uzturas šajā pašā teritorijā.

80. Ņemot vērā šos apsvērumus, jēdzienu “populācija” Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punkta izpratnē nevar attiecināt tikai uz vietējas nozīmes baru, uz kuru attiecas atkāpe. Ņemot to vērā, 2007. gada 14. jūnija spriedumā Komisija/Somija³⁴ Tiesa izvērtēja vilku aizsardzības statusu attiecībā uz valsts teritoriju³⁵.

81. Šajā pašā saistībā Komisijas norādījumu dokumentā jēdziens “populācija” ir definēts kā tāds, kas ietver vienas sugas īpatņu grupu, kura vienlaicīgi dzīvo vienā un tajā pašā ģeogrāfiskajā apgabalā un, iespējams, savstarpēji vairosies³⁶. Saskaņā ar šo dokumentu jēdziens “dabiskās izplatības areāls” apzīmē telpiskās robežas, kurās populācija attīstās³⁷.

82. Šajā aspektā, kā to apliecina minētais dokuments un *LCIE* vadlīnijas un kā to apgalvo *Tapiola*, Somijas un Dānijas valdības, kā arī Komisija, attiecīgo sugu populāciju aizsardzības statuss, kā arī ietekme, ko plānotā atkāpe uz to atstās, ir jānovērtē attiecīgās dalībvalsts teritorijā vai, ja vajadzīgs, attiecīgā bioģeogrāfiskā reģiona līmenī, ja šīs dalībvalsts robežas pārklājas ar vairākiem bioģeogrāfiskajiem reģioniem³⁸.

83. Turklāt, kā to ir norādījušas visas ieinteresētās personas, kas ir iesniegušas rakstveida apsvērumus, un kā tas ir paredzēts Komisijas norādījumu dokumentā³⁹, novērtējums par atkāpes ietekmi uz vietēja bara teritoriju parasti ir nepieciešams, lai noteiktu tās ietekmi uz attiecīgās populācijas aizsardzības statusu plašākā mērogā. Tā kā atkāpei būtu jārisina konkrēta problēma kādā īpašā situācijā⁴⁰, jāpieņem, ka tās sekas visdrīzāk būs jūtamas tieši vietējā teritorijā, uz kuru tā attiecas. Tomēr populācijas aizsardzības statuss valsts vai bioģeogrāfiskā mērogā ir atkarīgs no dažādu atkāpju attiecībā uz vietējām teritorijām kumulatīvas ietekmes, kā arī, attiecīgā gadījumā, citiem mirstības cēloņiem, kurus vietējā līmenī izraisījis cilvēks⁴¹.

34 C-342/05, EU:C:2007:341, 27. punkts.

35 Attiecībā uz Somijas teritoriju jāatgādina, ka suga *Canis lupus* ir Kopienā nozīmīga suga, kas ir stingri aizsargājama tikai ārpus ziemeļbriežu pārvaldības apvidus (skat. Dzīvotņu direktīvas IV pielikuma a) daļu).

36 Komisijas norādījumu dokuments, 62. lpp., 43. punkts. Skat. arī ekspertu grupas *Large Carnivore Initiative for Europe (LCIE)* dokumentu “Guidelines for Population Level Management Plans for Large Carnivores” (2008. gada 1. jūlijs, http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/pdf/guidelines_for_population_level_management.pdf, turpmāk tekstā – “*LCIE* vadlīnijas”, 7. un 8. lpp.). Šis dokuments tika sagatavots pēc Komisijas lūguma, lai atspoguļotu labākās pārvaldības metodes attiecībā uz lielajiem plēsējiem. Komisija šajā nolūkā iesaka dalībvalstīm paredzētās pamatnostādnes (skat. Komisijas “Note to the Guidelines for Population Level Management Plans for Large Carnivores”, 2008. gada 1. jūlijs, http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/pdf/guidelines_for_population_level_management_ec_note.pdf). Minētais dokuments, lai arī tas nav saistošs, arī sniedz atbilstošas vadlīnijas Dzīvotņu direktīvas interpretācijai.

37 Komisijas norādījumu dokuments, 11. lpp., 19. punkts. Saskaņā ar *LCIE* vadlīnijām (9. lpp.) vilku populācijas gadījumā šie ierobežojumi var aptvert vairākus simtus kvadrātkilometru.

38 Skat. Komisijas norādījumu dokumentu, 63. lpp., 45. un 46. punkts, kā arī *LCIE* vadlīnijas, 22. lpp. Saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 1. panta c) punkta iii) apakšpunktu Savienības teritorijā ietilpst deviņi bioģeogrāfiski reģioni, proti, Alpu, Atlantijas, Melnās jūras, boreālais, kontinentālais, Vidusjūras, makronēziskais, panoniskais un stepes reģions. Dokumentā “Reporting Under Article 17 of the Habitats Directive – Explanatory Notes and Guidelines for the Period 2013–2018” (2017. gada maijs, http://cdr.eionet.europa.eu/help/habitats_art17, 18. lpp.) ir noteikts, ka, ja dalībvalsts teritorijā aptver vairākus bioģeogrāfiskos reģionus, ziņojumos par Dzīvotņu direktīvas piemērošanu, kuru iesniegšana šīs direktīvas 17. panta 1. punktā ir paredzēta reizi sešos gados, ir jābūt novērtējumam par katru no šiem reģioniem. Tādējādi pienākums pārbaudīt Kopienas nozīmes sugu populāciju aizsardzības statusu, piemērojot minētās direktīvas 16. panta 1. punktu, atspoguļo uzraudzības un ziņošanas pienākumu, kas gulstas uz dalībvalstīm saskaņā ar šīs pašas direktīvas 17. panta 1. punktu.

39 Komisijas norādījumu dokuments, 63. lpp., 46. punkts. Komisija tajā iesaka populācijas aizsardzības statusu vispirms izvērtēt vietējā līmenī un pēc tam paralēli ar situāciju, kāda izveidojusies valsts vai bioģeogrāfiskajā līmenī.

40 Skat. šo secinājumu 54. punktu.

41 Skat. šo secinājumu 95. punktu.

84. Turpretī es nepiekrītu Aģentūras izvirzītajam argumentam iesniedzējtiesā, ka, lai pierādītu, ka šajā lietā pārbaudāmais nosacījums ir izpildīts, ir pietiekami konstatēt, ka atkāpe neapdraud vilku populācijas labvēlīgu aizsardzības statusu tās dabiskās izplatības areālā, kas noteikts pārrobežu līmenī. Lai arī Aģentūra nav norādījusi attiecīgās vilku populācijas dabiskās izplatības areālu, no *Tapiola* sniegtās informācijas izriet, ka tas varētu attiekties uz noteiktām Somijas un Krievijas teritorijas daļām⁴².

85. Šajā sakarā jāatgādina, pirmkārt, ka Dzīvotņu direktīvas mērķis ir nodrošināt Kopienas nozīmes sugu populāciju saglabāšanu dalībvalstu teritorijā. Otrkārt, trešām valstīm nav saistošs pienākums par šo sugu stingru aizsardzību, kas izriet no šīs direktīvas. Tādēļ dalībvalstij praksē nav iespējas pārbaudīt vai pamatoti prognozēt to minēto sugu īpatņu veidu un skaitu, kurus nonāvēšanu trešā valsts var atļaut vai pieļaut⁴³. Ciktāl atkāpes ietekme uz populācijas aizsardzības statusu ir atkarīga no dažādu cilvēka izraisītu nāves cēloņu kumulatīvās ietekmes, tā nevar tikt novērtēta attiecībā uz teritoriju aiz trešās valsts robežām.

86. Šāda pieeja, manuprāt, ir pamatā Tiesas vērtējumam 2007. gada 14. jūnija spriedumā Komisija/Somija⁴⁴. Kā to norādīja *Tapiola*, Tiesa šajā spriedumā lēma par vilka aizsardzības statusu tikai Somijas teritorijā, neizvērtējot to attiecībā uz pārrobežu populāciju.

87. Šis secinājums neietekmē jautājumu par to, vai dalībvalsts var noteikt, ka attiecīgajai populācijai ir labvēlīgs aizsardzības statuss, ja tās dabiskās izplatības areāls iesniedzas vairāku dalībvalstu teritorijā, pierādot, ka tās situācija ir tāda attiecīgajā pārrobežu teritorijā⁴⁵.

88. Jāsecina, ka tādā situācijā kā pamatlietā atkāpe saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punktu nevar tikt noteikta, neizvērtējot attiecīgās sugas populācijas aizsardzības statusu, kā arī paredzētās atkāpes iespējamo ietekmi uz šo sugu visā dalībvalsts vai biogeogrāfiskā reģiona teritorijā, kurā šo atkāpi paredzēts īstenot.

2. Par nosacījuma, ka netiek traucēta attiecīgās populācijas uzturēšana labvēlīgā aizsardzības statusā, tvērumu

89. Ar trešā jautājuma b) un c) punktu, kurus es izvērtēšu kopā, iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot, vai Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punktam noteikti ir pretrunā atkāpes noteikšana, ja attiecīgās sugas populācijas aizsardzības statuss nav labvēlīgs.

90. Šajā ziņā šīs normas formulējums, ciktāl tas attiecas uz populāciju, uz kurām attiecas atkāpe, "labvēlīga aizsardzības statusa uzturēšanu", varētu ļaut domāt, ka labvēlīgs šo populāciju aizsardzības statuss ir priekšnoteikums atkāpes noteikšanai.

42 Jānorāda arī, ka saskaņā ar LCIE vadlīniju 4. tabulu un 1. pielikumu (48., 65. un 66. lpp.) Somijas teritorijā dzīvojošie vilki ir daļa no Karēlijas populācijas, kas ietver vilkus, kuri uzturas Somijā un daļā Krievijas teritorijas. Skat. arī Komisijas "Key actions for large carnivore population", 2015. gada 4. februāris, http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/pdf/key_actions_large_carnivores_2015.pdf, 46. lpp. Tādējādi lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu nav norādīts, ka Aģentūra būtu pierādījusi, ka šādi definētai populācijai būtu labvēlīgs aizsardzības statuss.

43 Tas tā ir vēl jo vairāk tad, ja attiecīgā trešā valsts, līdzīgi Krievijai, nav pievienojusies Konvencijai par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu saglabāšanu, kas parakstīta Bernē 1979. gada 19. septembrī un Kopienas vārdā ratificēta ar Padomes Lēmumu 82/72/EEK (1981. gada 3. decembris) (OV 1982, L 38, 1. lpp.), (turpmāk tekstā – "Bernes konvencija").

44 C-342/05, EU:C:2007:341, 27. punkts.

45 LCIE vadlīnijās (23., 26. un 27. lpp.) šī pieeja ir atbalstīta, un tajās ir norādīts, cik liela nozīme ir starpvalstu sadarbībai lielo plēsēju populāciju pārvaldībā. Šajā nozīmē skat. arī Komisijas norādījumu dokumentu, 63. lpp., 46. punkts.

91. Tiesa 2007. gada 14. jūnija spriedumā Komisija/Somija⁴⁶ tomēr noraidīja šādu izpratni. Tā nosprieda, ka minētais priekšnoteikums ir izpildīts, pat ja attiecīgās populācijas nav labvēlīgā aizsardzības statusā, ar nosacījumu, ka ir pienācīgi pierādīts, ka ar atkāpi netiks *vēl vairāk pasliktināts* populācijas labvēlīgais aizsardzības statuss vai *kavēta* tās labvēlīgā aizsardzības statusa atjaunošana. Tādēļ ir pietiekami, lai atkāpe būtu vismaz neitrāla attiecībā uz sugas aizsardzības statusu – kas, pēc Tiesas domām, tā ir ārkārtas situācijās.

92. Jāpiebilst, ka Dzīvotņu direktīvas noteikumi ir jāinterpretē saskaņā ar piesardzības principu, kas minēts LESD 191. panta 2. punktā⁴⁷, uz kuru atsaucas *Tapiola* un Komisija. Šis princips nozīmē, ka, ja labāko zinātnisko datu izvērtēšana nekļūdē būtiskas neskaidrības par to, vai atkāpe negatīvi ietekmēs vai neietekmēs attiecīgās sugas populāciju labvēlīga aizsardzības statusa uzturēšanu vai atjaunošanu, dalībvalstij būtu jāatturas to noteikt vai īstenot⁴⁸.

3. *Par aizsardzības plāna un valsts noteikumu, ar ko nosaka maksimālo īpatņu skaitu, kurus var nogalināt, ietekmi*

93. Ar pirmā jautājuma a) punktu iesniedzējtiesa jautā, vai, lai novērtētu atkāpes atbilstību Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punkta e) apakšpunktam, ir nozīme tam, ka tā ir daļa no aizsardzības plāna un valsts noteikumiem, ar ko nosaka maksimālo īpatņu skaitu, kurus saskaņā ar šo noteikumu valsts teritorijā var nonāvēt attiecīgajā medību gadā.

94. Tāpat kā *Tapiola*, Aģentūra, Somijas un Dānijas valdības, kā arī Komisija, es uzskatu, ka šis fakts šajā nolūkā ir būtisks faktors. Faktiski maksimālā skaita, ko var atļaut nonāvēt šajā teritorijā, noteikšana var nodrošināt, ka individuālu atkāpju gada kumulatīvā ietekme netraucē attiecīgās sugas populācijas labvēlīga aizsardzības statusa uzturēšanu vai atjaunošanu⁴⁹. Komisijas norādījumu dokumentā turklāt ir ieteikts pieņemt plānus aizsardzības nolūkos, pamatojoties uz to, ka tie ir “labākais veids kā pierādīt atbilstību [Dzīvotņu direktīvas] 16. panta stingrajām prasībām”⁵⁰.

95. Protams, aizsardzības plāna un attiecīgā regulējuma noteikumiem šajā nolūkā ir efektīvi jānodrošina šo prasību izpilde. It īpaši, lai īpatņu skaita, kas atbilst iepriekš noteiktajai maksimālajai kvotai, nonāvēšana atbilstu minētajām prasībām, šai kvotai jābūt noteiktai, ņemot vērā to atkāpju kumulatīvo ietekmi, kas noteiktas gan saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punkta e) apakšpunktu, gan atkāpes, kas noteiktas, pamatojoties uz citiem izņēmuma gadījumiem, kā arī citus cilvēka izraisītos nāves cēloņus⁵¹. Kā to norādīja *Tapiola*, no attiecīgās populācijas aizsardzības statusa viedokļa svarīgs ir tikai bojā gājušo īpatņu veids un skaits, neņemot vērā to nāves cēloņus.

96. Šajā gadījumā Aģentūra apstrīdētajos lēmumos norādīja, ka maksimālais 46 īpatņu skaits, kas noteikts rīkojuma Nr. 1488/2015 1. pantā, ļāva nodrošināt, ka netiek apdraudēta vilku populācijas labvēlīga aizsardzības statusa saglabāšana vai atjaunošana.

97. *Tapiola* un Komisija apstrīd šo vērtējumu, it īpaši ņemot vērā datus, kas izklāstīti šo secinājumu 66. punktā. Pirmkārt, *Tapiola* apgalvo, ka šī maksimālā robeža, ņemot vērā vilku populācijas lielumu un tās aizsardzības statusu, ir pārāk augsta. Otrkārt, medības populācijas aizsardzības nolūkos, pretēji ieteikumiem aizsardzības plānā un atkāpēm, kas saskaņā ar to noteiktas, būšot vērstas uz lielu skaitu īpatņu, kuri var radīt pēcnācējus. Apmēram puse no 43 vai 44 vilkiem, kas nogalināti, pamatojoties uz

46 C-342/05, EU:C:2007:341, 29. punkts.

47 Spriedums, 2004. gada 7. septembris, *Waddenvereniging un Vogelbeschermingsvereniging* (C-127/02, EU:C:2004:482, 44. punkts).

48 Skat. šo secinājumu 63. punktu.

49 Šajā nozīmē skat. *LCIE* vadlinijas, 31. lpp.

50 Komisijas norādījumu dokuments, 59. lpp., 33. punkts (skat. arī. 65. lpp., 54. punkts). Tāpat skat. *LCIE* vadlinijas, 30. un 31. lpp.

51 Skat. dokumentu “*LCIE Policy Support Statement – Lethal Control and Hunting of Large Carnivores*”, kas pievienots *LCIE* vadlinijām, 72. lpp.

šīm atkāpēm – un, it īpaši, četri no septiņiem vilkiem, kurus nonāvēja R. Mustonen un K. Ruhanen – esot bijuši īpatņi, kas varēja radīt pēcnācējus. Jāatgādina, ka saskaņā ar aizsardzības plānu, lai tiktu nodrošināta vilku bara dzīvotspēja, drīkst nonāvēt īpatņus, kas nerada pēcnācējus⁵². Tapiola un Komisija norāda, ka vilku populācija pēc minēto atkāpju īstenošanas ir krasi samazinājusies.

98. Dati, uz kuriem atsaucas abas pēdējās minētās, pieņemot, ka tos apstiprina iesniedzējtiesa, ir pārliecinoša norāde, ka Somijas tiesību aktos noteiktā maksimālā kvota kopā ar aizliegumu nogalināt īpatņus, kas var radīt pēcnācējus, negarantēja, ka atkāpes aizsardzības nolūkos, kas noteiktas šīs kvotas robežās, tostarp tās, par kurām ir runa pamatlietā, neietekmēs vilku populācijas labvēlīga aizsardzības statusa uzturēšanu vai atjaunošanu.

D. Par īpašo nosacījumu, kas izklāstīti Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punkta e) apakšpunktā, tvērumu

99. Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punkta e) apakšpunktā ir paredzēts, ka tajā noteikto atkāpi var piemērot ar nosacījumiem par nonāvēšanas selektīvo raksturu, ierobežojot nonāvējamo īpatņu veidu un skaitu, kā arī stingri nosakot apstākļus, kādos šīs nonāvēšanas tiek veiktas. Lai pilnībā atbildētu uz pirmo prejudiciālo jautājumu, Tiesai būs jāsniedz iesniedzējtiesai konkrēti skaidrojumi par šo prasību saturu tādā situācijā kā pamatlietā.

100. Kā to norāda iepriekš minētie apsvērumi, vispārējais priekšnoteikums, kuram atbilstoši šīs direktīvas 16. panta 1. punktam ir pakļauta jebkura atkāpe, par to, ka netiek traucēta attiecīgās populācijas labvēlīga aizsardzības statusa uzturēšana vai atjaunošana, jau paredz zināmus ierobežojumus attiecībā uz nonāvējamo īpatņu skaitu un, attiecīgā gadījumā, to veidu.

101. Lai piešķirtu konkrētu saturu šī noteikuma e) apakšpunktā noteiktajiem īpašajiem nosacījumiem un tādējādi saglabātu to lietderīgo ietekmi, manuprāt, tie ir jāinterpretē tādējādi, ka tie ierobežo arī iespēju atkāpties no attiecīgo sugu populācijas stingras aizsardzības pienākumiem *pat tad, ja iecerētā atkāpe nekavēs šo populāciju labvēlīga aizsardzības statusa uzturēšanu vai atjaunošanu*.

102. Ņemot to vērā, Komisijas norādījumu dokumentā ir noteikts, ka Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punkta e) apakšpunktā paredzētā galvenā atkāpe ietver papildu “būtiskus” ierobežojumus salīdzinājumā ar citos šīs normas apakšpunktos izklāstīto atkāpju iemesliem, lai gan tās piemērošana “šķīst izņēmuma prakse”⁵³.

103. Manuprāt, Komisija tajā pamatoti ierosina pārbaudi, saskaņā ar kuru atkāpi nevar noteikt, pamatojoties uz Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punkta e) apakšpunktu, ja tai varētu būt “būtiska negatīva ietekme uz attiecīgo populāciju kvantitatīvā vai kvalitatīvā izteiksmē (proti, negatīva ietekme uz konkrētas populācijas struktūru)”⁵⁴. Pastāvot šādam riskam, atkāpe tiktu izslēgta, pat ja tā netraucētu labvēlīga aizsardzības statusa saglabāšanai vai atjaunošanai.

104. Ņemot vērā šos apsvērumus, ir jānosaka šīs normas e) apakšpunktā uzskaitīto trīs konkrēto nosacījumu darbības joma.

105. *Pirmkārt*, nosacījuma par “ierobežotu skaitu”, ko atļauts nonāvēt saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punkta e) apakšpunktu, interpretāciju var palīdzēt izskaidrot judikatūra par salīdzināmu nosacījumu attiecībā uz “nelielu skaitu” nonāvējamo īpatņu, kā noteikts Putnu direktīvas 9. panta 1. punkta c) apakšpunktā.

⁵² Skat. šo secinājumu 21. punktu.

⁵³ Komisijas norādījumu dokuments, 58. lpp., 26. punkts, un 59. lpp., 30. punkts.

⁵⁴ Komisijas norādījumu dokuments, 58. lpp., 28. punkts.

106. Šajā ziņā Tiesa nosprieda, ka to putnu skaits, kurus var nomedīt saskaņā ar šo noteikumu, ir atkarīgs no sugas populācijas apjoma, tās aizsardzības statusa un bioloģiskajām īpašībām. Šis skaits ir jānosaka, ņemot vērā klimatiskos, vides un bioloģiskos datus, kā arī situāciju saistībā ar attiecīgo sugu vairošanos un kopējo ikgadējo mirstību dabisku iemeslu dēļ⁵⁵.

107. *Otrkārt*, saskaņā ar Komisijas norādījumu dokumentu⁵⁶ prasība par attiecīgo sugu īpatņu atlasīšanai galvenokārt attiecas uz vienu sugu, izņemot visas pārējās⁵⁷. Manā skatījumā šī prasība, to interpretējot atbilstoši Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punkta e) apakšpunktā paredzēto īpašo nosacījumu darbības jomai, kā tas ir aprakstīts šo secinājumu 103. punktā, atkarībā no apstākļiem var pieprasīt arī precīzāk norādīt konkrētus īpatņus vai īpatņu grupas⁵⁸.

108. Šādā perspektīvā vajadzīgās selektivitātes pakāpe, kā to būtībā apgalvo Dānijas un Zviedrijas valdības, kā arī Komisija, ir atkarīga arī no attiecīgās populācijas apjoma, tās aizsardzības statusa un bioloģiskajām īpašībām⁵⁹. Attiecībā uz dažām sugām vai populācijām var būt nepieciešams identificēt konkrētus īpatņus, pamatojoties uz noteiktām bioloģiskās iezīmēm (it īpaši ģenētiskām iezīmēm vai ņemot vērā to lomu grupā⁶⁰) vai to piederību īpatņu grupai, kas uzturas noteiktā teritorijā.

109. *Treškārt*, nosacījums par atkāpju, kas balstītas uz Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punkta e) apakšpunktu, aprobežošanu ar stingri kontrolētiem nosacījumiem ietver it īpaši to, ka šie nosacījumi, kā arī veids, kā to ievērošana tiek uzraudzīta, ļauj nodrošināt selektīvu un ierobežotu attiecīgo sugu īpatņu nonāvēšanu.

110. Šajā nolūkā Tiesa jau ir norādījusi, ka paredzētās administratīvās procedūras ir jāorganizē tā, lai gan kompetento iestāžu lēmumi, ar kuriem tiek atļautas medības saskaņā ar Putnu direktīvas 9. panta 1. punkta c) apakšpunktā paredzēto atkāpi, gan šo lēmumu piemērošanas veids būtu pakļauti efektīvai un savlaicīgai kontrolei⁶¹.

111. Komisijas norādījumu dokumentā šī pieeja ir apstiprināta, norādot, ka attiecībā uz atkāpēm ir skaidri jānorāda tie īpatņi vai īpatņu grupas, kurus var nonāvēt, un to skaits, kā arī vieta un datumi, kad to atļauts darīt⁶². Turklāt attiecībā uz visām atkāpēm saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punktu kompetentajai valsts iestādei ir jānodrošina, lai tiktu ievēroti visi tajā paredzētie nosacījumi pirms tās noteikšanas, un jāuzrauga tās ietekme *a posteriori*⁶³.

55 Skat. spriedumus, 2006. gada 8. jūnijs, *WWF Italia* u.c. (C-60/05, EU:C:2006:378, 25. un 29. punkts), kā arī 2018. gada 21. jūnijs, Komisija/Malta (C-557/15, EU:C:2018:477, 62. punkts). Tiesa uzskatīja, ka, lai pārbaudītu nosacījuma par “neliela skaita” nonāvēšanu ievērošanu, kas paredzēts Putnu direktīvas 9. panta 1. punkta c) apakšpunktā, proporcija mazāka vai vienāda ar 1 % no kopējās gada mirstības – atkarībā no tā, vai sugu ir vai nav atļauts medīt, – ņemot vērā pieejamos zinātniskos darbus, bija sākotnējais rādītājs (skat. it īpaši spriedumus, 2005. gada 15. decembris, Komisija/Somija (C-344/03, EU:C:2005:770, 53. un 54. punkts), kā arī 2018. gada 21. jūnijs, Komisija/Malta (C-557/15, EU:C:2018:477, 63.–65. punkts un tajos minētā judikatūra).

56 Komisijas norādījumu dokuments, 59. lpp., 32. punkts.

57 Šajā sakarā skat. arī rezolūcijas Nr. 2 (1993) par Eiropas dzīvās dabas un dzīvotņu aizsardzības konvencijas 8. un 9. panta darbības jomas pārskatīšanu, kas pieņemta 2011. gada 2. decembrī (T-PVS (2011), 36. lpp.), 36. lpp. Šī rezolūcija ir skaidrojošs dokuments, kas attiecas uz Bernes konvenciju. Ciktāl Dzīvotņu direktīvu lielā mērā ir ietekmējusi šī konvencija (šajā nozīmē skat. Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinumu par priekšlikumu Padomes direktīvai par dabisko un daļēji dabisko dzīvotņu, kā arī savvaļas faunas un floras aizsardzību, kā arī par papildu pielikumiem (OV 1991, C 31, 1. lpp., 1.2. punkts), kā arī Komisijas norādījumu dokumentu, 7. un 8. lpp., 7. un 8. punkts), minētā rezolūcija, it īpaši tās pielikums, visticamāk palīdzēs Tiesai interpretēt šo direktīvu.

58 Šajā saistībā jānorāda, ka saskaņā ar Ilgtspējīgu medību rokasgrāmatu, piemērojot Putnu direktīvu (2008, http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/wildbirds/hunting/docs/hunting_guide_fr.pdf, 67. lpp.), šīs direktīvas 9. panta 1. punkta c) apakšpunktā paredzētais selektivitātes nosacījums attiecas uz sugu vai pat pasugu, ģinti vai vecuma grupu, kas minēta atkāpē.

59 Tas tā ir, neskarot nepieciešamību principā, ko norādījušas Dānijas valdība un Komisija, konkrēti koncentrēties uz īpatni kārtības traucētāju, ja atkāpe ir paredzēta noteiktu kaitējumu novēršanai. Tomēr šī prasība jau izriet no nosacījuma par citas apmierinošas alternatīvas neesamību (konkrētāk, saistībā ar piemērošanas pārbaudi, kā tas izklāstīts šo secinājumu 68. un 69. punktā).

60 Komisija uzskata, ka reproduktīvo vilku īpatņu būtiskā loma bara līdzsvara saglabāšanai pieprasa, lai tie tiktu saglabāti. Skat. arī ģenerālvokātes J. Kokotes [*J. Kokott*] secinājumus lietā Komisija/Somija (C-342/05, EU:C:2006:752, 49. punkts).

61 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2006. gada 8. jūnijs, *WWF Italia* u.c. (C-60/05, EU:C:2006:378, 47. punkts).

62 Komisijas norādījumu dokuments, 59. lpp., 31. punkts.

63 Šis pienākums izriet arī no Dzīvotņu direktīvas 16. panta 3. punkta d) un e) apakšpunkta, kuros noteikts, ka šī panta 2 punktā minētajos dalībvalstu ziņojumos ir jānorāda “iestāde, kas ir pilnvarota pārliecināties par nepieciešamo nosacījumu izpildi”, kā arī “istenotie uzraudzības pasākumi un iegūtie rezultāti”. Skat. tostarp Komisijas norādījumu dokumentu, 67. lpp., 59. punkts.

112. Iesniedzējtiesai būs jāizvērtē, vai Aģentūra, pamatojoties uz zinātniskiem datiem, ir noteikusi, ka teritoriālie un kvantitatīvie ierobežojumi, kas regulē atkāpes aizsardzības nolūkos, arī ņemot vērā to atbilstības uzraudzību, bija pietiekami, lai nodrošinātu, ka tiem nebūs negatīvas ietekmes uz vilku populācijas aizsardzības statusu. Ņemot vērā, pirmkārt, attiecīgo īpatņu ievērojamo skaitu attiecībā pret kopējo vilku populāciju saskaņā ar *Tapiola* un Komisijas sniegtajiem datiem (pieņemot, ka tie ir apstiprināti)⁶⁴ un, otrkārt, to, ka nav aizliegts nonāvēt īpatņus, kas var radīt pēcnācējus, man šķiet maz ticams, ka tas tā ir noticis.

V. Secinājumi

113. Ņemot vērā visus iepriekš izklāstītos apsvērumus, ierosinu Tiesai uz *Korkein hallinto-oikeus* (Augstākā administratīvā tiesa, Somija) uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem sniegt šādas atbildes:

- 1) Padomes Direktīvas 92/43/EEK (1992. gada 21. maijs) par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību, kas grozīta ar Padomes Direktīvu 2013/17/ES (2013. gada 13. maijs), 16. panta 1. punkta e) apakšpunkts nav pretrunā tam, ka dalībvalsts atkāpjas no sava pienākuma nodrošināt aizliegumu apzināti nonāvēt Direktīvas 92/43 IV pielikuma a) daļā uzskaitīto sugu, tostarp sugas *Canis lupus*, kas norādīta šīs direktīvas 12. panta a) punktā, īpatņus, atļaujot vilku medības, lai cīnītos pret malumedniecību, novērstu kaitējumu suņiem un/vai uzlabotu iedzīvotāju vispārējo drošības sajūtu, ar nosacījumu, ka šī dalībvalsts pierāda, ka ir izpildīti visi nosacījumi, kas izklāstīti minētās direktīvas 16. panta 1. punkta e) apakšpunktā.
- 2) Direktīvas 92/43, kas grozīta ar Direktīvu 2013/17, 16. panta 1. punkts, ciktāl tajā paredzēts, ka atkāpi atbilstoši šai normai var noteikt tikai tad, ja nav citas apmierinošas alternatīvas, ir jāinterpretē tādējādi, ka šajā nolūkā dalībvalstij lēmumā par atkāpi ir skaidri un precīzi jānorāda ar atkāpi sasniedzamie mērķi, jākonstatē, ka atkāpe ir piemērota šo mērķu sasniegšanai, un jāpierāda, ka ar citādu risinājumu tos nav iespējams sasniegt.
- 3) Direktīvas 92/43, kas grozīta ar Direktīvu 2013/17, 16. panta 1. punkts, ciktāl tajā paredzēts, ka saskaņā ar šo normu atkāpe var tikt noteikta tikai ar nosacījumu, ka tā neapdraud attiecīgās sugas labvēlīgo aizsardzības statusu tās dabiskajā izplatības areālā, ir jāinterpretē tādējādi, ka:
 - tam ir pretrunā tas, ka dalībvalsts nosaka šādu atkāpi, ja attiecīgās sugas populācijas aizsardzības statuss ir novērtēts tikai vietējās teritorijas līmenī, uz kuru attiecas atkāpe, bet novērtējums nav veikts šīs dalībvalsts vai tā bioģeogrāfiskā reģiona līmenī, uz kuru attiecas atkāpe šajā dalībvalstī;
 - tam nav pretrunā tas, ka dalībvalsts nosaka šādu atkāpi, ja attiecīgās sugas populācijas aizsardzības statuss nav labvēlīgs, ar nosacījumu, ka atkāpe to neapdraud vēl vairāk un netraucē šīs populācijas labvēlīga aizsardzības statusa sasniegšanai;
 - tas, ka atkāpe, kas pamatota ar Direktīvas 92/43, kura grozīta ar Direktīvu 2013/17, 16. panta 1. punkta e) apakšpunktu, ir daļa no valsts aizsardzības plāna un valsts noteikumiem, ar ko nosaka maksimālo ikgadējo kvotu īpatņiem, kurus saskaņā ar šiem noteikumiem var nonāvēt valsts teritorijā, garantē šī nosacījuma ievērošanu tikai tad, ja šī kvota ir noteikta tādā līmenī, ka attiecīgās populācijas labvēlīgo aizsardzības statusu vai tā sasniegšanu neapdraud zināma skaita atkāpju noteikšana, kas sasniedz minētās kvotas robežas, ņemot vērā arī atkāpes, kas, iespējams, noteiktas, pamatojoties uz šīs direktīvas 16. panta 1. punkta a)–d) apakšpunktu, kā arī citus cilvēka izraisītus nāves cēloņus.

⁶⁴ Skat. šo secinājumu 66. punktu.

- 4) Direktīvas 92/43, kas grozīta ar Direktīvu 2013/17, 16. panta 1. punkta e) apakšpunkts, ciktāl tajā ir paredzēts, ka saskaņā ar šo noteikumu atkāpe var tikt noteikta, lai stingri noteiktos apstākļos pēc izvēles principa un ierobežotā apmērā atļautu IV pielikumā uzskaitīto sugu atsevišķu īpatņu nonāvēšanu ierobežotā skaitā, ko nosaka kompetentās valsts iestādes, ir jāinterpretē tādējādi, ka šīm iestādēm pirms šīs atkāpes noteikšanas ir jākonstatē, ka tā būtiski negatīvi neietekmēs attiecīgās populācijas aizsardzības statusu. Šāda riska neesamība, ierobežojot to īpatņu skaitu, uz kuriem attiecas atkāpe, un tās selektīvo raksturu, ir jānodrošina saskaņā ar nosacījumiem, kas ir atkarīgi no šīs populācijas apjoma, tās aizsardzības statusa un bioloģiskajām īpašībām. Šie nosacījumi ir precīzi jānosaka lēmumā par atkāpes piešķiršanu. To ievērošana ir stingri jākontrolē.